

Asia Sopimuslisenssin perusteella teoksen kappaleiden valmistamisesta maksettava korvaus

Hakijat L

Annettu 17.9.2019

Tiivistelmä

Teoksen kappaleiden valmistamisesta sopimuslisenssin perusteella maksettavan korvauksen tilitys kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymälle järjestölle. Saman alan tekijällä, jota järjestö ei suoraan edusta, on oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on tiedustellut tekijänoikeusneuvostolta kannanottoa tilanteessa, jossa kirjakustantamo on joko lopettanut toimintansa tai eronnut Suomen Kustannusyhdistys ry:n jäsenyydestä. Hakijan mukaan Kopiosto tilittää käyttökorvauksia teosten kopioinnista suoraan Suomen Kustannusyhdistykselle, joka sitten tilittää maksut kustantajille, jotka ovat jäseninä kyseisessä yhdistyksessä.
2. Kustannusyhdistys ei hakijan mukaan tilitä korvauksia, mikäli kustantamo on eronnut yhdistyksestä tai lopettanut toimintansa, ei ole liittynyt kustannusyhdistykseen tai Kustannusyhdistys ei hyväksy kustantamon jäsenysshakemusta.
3. Hakija kysyy ensiksi, miten tekijänoikeuskorvauksen luonne ja tarkoitus toteutuvat, jos Kopioston tilittämä korvaus jää Kustannusyhdistyksen haltuun eikä tekijälle? Toiseksi, saadakseen kopiointikorvauksen teoksestaan on jokaisen kirjailijan, kääntäjän tai kuvittajan esitettävä erikseen vaade Kopiostoon, joka tilittää korvauksen tekijälle. Onko tilanne tekijän, tämän oikeudenomistajan tai lain hengen ja tarkoituksen mukainen? Miten kuuluminen johonkin yhdistykseen voi olla ehtona tekijänoikeuskorvauksen saamiselle?

4. Kolmanneksi, koska kirjailijat ja muut kirjantekijät kuuluvat pääosin Sanasto ry:hyn, voisiko Kopiostokin tilittää korvaukset suoran Sanastolle eikä Suomen Kustannusyhdistykseen, joka on turha välikäsi maksajana ja este korvausten päätymiselle oikeaan kohteeseen? Voisiko Sanasto maksaa sekä kopiointi- että lainauskorvaukset suoraan tekijöille? Neljänneksi, miten tekijänoikeuskorvausten tilitykset varmistetaan, jos Suomen Kustannusyhdistys lopettaa toimintansa?

VASTINE

5. Kopiosto ry on antanut asiassa vastineen kertoen, että yhdistys myöntää lupia graafisen alan julkaisujen ja vastaavien digitaalisten julkaisujen käyttöön tekijänoikeuslain 26 §:n tarkoittamana sopimuslisenssijärjestönä kaikkien oikeudenhaltijaryhmien edustajana valokopiointiin ja digitaaliseen opetuskäyttöön. Niistä perityt kopiointi- ja muut teosten käytöstä saadut korvaukset yhdistys maksaa kotimaisten oikeudenhaltijoiden osalta yhtäältä julkaisujen tekijöitä ja kustantajia edustaville Kopioston jäsenjärjestöille ja toisaalta henkilö- ja oikeudenhaltijakohtaisina korvauksina ulkopuolisille oikeudenhaltijoille, joita Kopiosto ei suoraan edusta.
6. Ulkopuolisella oikeudenhaltijalla on oikeus vaatia henkilökohtaista korvausta Kopiostolta tekijänoikeuslain 26 § 5 momentin mukaisesti. Kopioston hallitus päättää korvausten jakotavasta ja tilitysperiaatteista, ja yleiset periaatteet ovat kaikkien saatavilla yhdistyksen internet-kotisivuilta. Kopioston jäsenjärjestöjen saamien korvausten perusteena on kopiointitutkimuksista saatu tieto teosten käytöstä ja sen kohdistumisesta eri teos- ja julkaisulajeihin.
7. Tieto- ja oppikirjojen kopioinnista saamistaan korvauksista Kopiosto maksaa tekijöitä edustaville jäsenjärjestöille 50 % ja kustantajajärjestöille 50%. Kustannusyhdistyksen saamat korvaukset perustuvat yksin kustantajan asemaan kyseisten julkaisujen oikeudenhaltijoina. Tekijöiden osuudet maksetaan kokonaisuudessaan tekijäjärjestöille. Kustantajajärjestöille ei tilitetä tekijöille kuuluvaa osuutta eikä tekijäjärjestöille kustantajille kuuluvaa osuutta korvauksista.
8. Yhdistyksen jäsenenä on myös muita kirjankustantajia edustavia järjestöjä kuin Suomen Kustannusyhdistys. Kirjojen kustantaja voi yhdistysten jäsenyyttä koskevien sääntöjen puitteissa valita, mihin näistä tämä haluaa kuulua ja kenelle antaa valtakirja, jolla

järjestö valtuuttaa Kopioston edustamaan kyseistä oikeudenhaltijaa. Jos kustantaja ei ole antanut valtakirjaa, Kustannusyhdistys ei edusta kyseistä kustantajaa suhteessa Kopiostoon. Tällainen kustantaja on tekijänoikeuslain 26 § 5 momentin mukainen ulkopuolinen oikeudenhaltija ja voi hakea korvauksia suotaan Kopiostosta.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

9. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.
10. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan teoksina suojataan muun muassa kaunokirjallisia tahi selittäviä kirjallisia esityksiä tai teos voi ilmetä myös muulla tavalla.
11. Tekijänoikeuslain 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, laissa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna. Tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.
12. Lupa teoksen tekijän yksinoikeudeksi säädettyyn käyttöön voidaan saada paitsi tekijältä tai muulta tekijänoikeuden haltijalta, myös tietyissä tapauksissa niin sanotun sopimuslisenssin nojalla, jonka voi myöntää opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymä, lukuisia kyseisen alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestö. Sopimuslisenssin käytöstä yleisesti säädetään tekijänoikeuslain 26 §:ssä. Sopimuslisenssin käytöstä eri tilanteissa ja tarkoituksissa säädetään tekijänoikeuslain 2 luvussa. Esimerkiksi kappaleiden valmistamisesta julkaistusta teoksesta valokopioimalla tai vastaavin menetelmin sopimuslisenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä tarkemmin mainitaan, säädetään tekijänoikeuslain 13 §:ssä.
13. Tekijänoikeuslain 26 § 1 momentin mukaan sopimuslisenssiä koskevia tämän lain säännöksiä sovelletaan sopimukseen, joka on tehty tietyn alan tekijöiden teosten käyttämisestä käyttäjän ja

opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän, lukuisia tämän alan Suomessa käytettyjen teosten tekijöitä edustavan järjestön välillä. Hyväksytyä järjestöä pidetään kyseisen sopimuksen osalta oikeutettuna edustamaan muitakin saman alan teosten tekijöitä. Mainitulla sopimuksella laajennetun kollektiivisen käyttöluvan saanut voi luvan mukaisin ehdoin käyttää kaikkia kyseisen alan tekijöiden teoksia.

14. 4 momentin mukaan mitä 1 momentissa tarkoitettu järjestö määrää teoksen kappaleiden valmistamisesta taikka teoksen välittämistä tai lähettämisestä suoritettavien korvausten jakamisesta järjestön suoraan edustamille tekijöille tai käyttämisestä tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin, sovelletaan myös muihin 1 momentissa tarkoitettuihin saman alan tekijöihin, joita järjestö ei suoraan edusta.
15. 5 momentin mukaan, jos järjestön antamat 4 momentissa tarkoitettut määräykset eivät tuota järjestön suoraan edustamille tekijöille oikeutta henkilökohtaiseen korvaukseen, 1 momentissa tarkoitettulla saman alan tekijällä, jota järjestö ei suoraan edusta, on kuitenkin oikeus vaatia henkilökohtainen korvaus. Korvauksen suorittaa 1 momentissa tarkoitettu järjestö. Oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen raukeaa, jos sitä koskevaa vaatimusta ei todistettavasti esitetä kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jona teoksesta on valmistettu kappaleita taikka sitä on välitetty tai lähetetty.

Analyysi ja johtopäätökset

16. Tekijänoikeusneuvosto toteaa lausuntopyynnön perusteella seuraavaa.
17. Vastauksena ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto toteaa, että tekijänoikeuslain 26 § 4 momentin mukaan järjestön ulkopuolisia tekijöitä on korvauksia jaettaessa kohdeltava samoin kuin järjestön jäseniä. Lisäksi 5 momentin mukainen menettely turvaa järjestön ulkopuolisten oikeuden korvaukseen myös niissä tilanteissa, joissa järjestön antamat määräykset eivät tuota järjestön suoraan edustamille tekijöille oikeutta henkilökohtaiseen korvaukseen. Saman alan tekijällä, jota järjestö ei suoraan edusta, on siten aina oikeus vaatia henkilökohtainen korvaus.
18. Vuonna 2005 tehdyllä tekijänoikeuslain muutoksella tehtiin tarkennuksia ja selvennyksiä 26 §:ssä olevaan sopimuslisenssijärjes-

telmän perussäännökseen. Keskeisimmällä tarkennuksella vahvistettiin sopimuslisenssijärjestelmän oikeudellista perustaa, kun hyväksyttyä järjestöä pidetään teosten tai muun suojatun aineiston käyttämisestä tehdyn nimenomaisen sopimuksen osalta oikeutettuna edustamaan järjestön suoraan edustamien oikeudenhaltijoiden lisäksi muitakin saman alan oikeudenhaltijoita. (HE 28/2004vp s. 38)

19. Lisäksi kyseistä muutosta koskien esitöissä on (s.64) todettu, että sopimuslisenssijärjestelmässä (hyväksytyn) järjestön ulkopuolinen tekijä on siis paremmassa asemassa kuin järjestön edustama tekijä. Hyväksytyn järjestön ulkopuolinen tekijä voi näin vaatia henkilökohtaisen korvauksen sopimuksen mukaisesta käytöstä siinäkin tapauksessa, että hyväksytty järjestö ei maksa henkilökohtaisia korvauksia edustamilleen tekijöille.
20. Mainittu menettely on nimenomaisesti lain määrittelemä tapa, joilla taataan tekijöiden oikeus korvaukseen niissäkin tapauksissa, joissa nämä eivät ole siihen oikeutettuja hyväksytyn järjestön jäseninä. Kuuluminen johonkin yhdistykseen ei siten ole ehto tekijänoikeuskorvauksen saamiselle. Korvausten tilityksessä mahdollisesti käytetty yhdistys toimii ensisijaisesti yhdistyslain ja omien sääntöjensä mukaisesti, ja lausunnon antaminen niiden soveltamisesta ei kuulu tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan.
21. Vastauksena kolmanteen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto katsoo, että se, miten ja mitä kautta hyväksytty järjestö tilittää tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille kuuluvat korvaukset, on ensisijaisesti tarkoituksenmukaisuuskysymys, jonka arviointi ei kuulu tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan.
22. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että kustannusyhdistyksen saamat korvaukset perustuvat yksin kustantajan asemaan kyseisten julkaisujen oikeudenhaltijoina. Tekijöiden osuudet maksetaan kokonaisuudessaan tekijäjärjestöille. Kustantajajärjestöille ei tilitetä tekijöille kuuluvaa osuutta eikä tekijäjärjestöille kustantajille kuuluvaa osuutta korvauksista.
23. Vastauksena neljänteen kysymykseen tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kysymys jonkin sopimuslisenssin mukaisesta käytöstä maksettavan korvauksen tilityksessä käytetyn yhdistyksen mahdollisesta lakkaamisesta ja maksujen turvaamisesta siinä tapauksessa on niin olettamuksenvarainen, ettei siihen ole edellytyksiä vastata. Niin sanotun hyväksytyn järjestön tehtävänä on huolehtia ja järjestää käytöstä saatavien maksujen tilitys siten, että korvausten jakaminen tai kollektiivinen käyttö on järjestetty

yhtäläisin ehdoin sekä järjestön edustamien tai siihen kuulumat-
tomien tekijöiden kanssa (HE 28/2004 vp s. 64).

Puheenjohtaja   Marcus Norrgård

Sihteeri   Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Olli Pitkänen, Lottaliina Pokkinen, Marja Heikkilä-Kauppinen, Mari Lampenius, Antti Kotilainen, Martti Kivistö, Timo Enroth, Tuula Hämäläinen, Riikka Tähtivuori ja Jussi Mäkinen.